

Documenta – Centar za suočavanje s prošlošću | Centar za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek |
Građanski odbor za ljudska prava | Pravda Bjelovar

Podrška strategiji razvoja pravosuđa u području ljudskih prava

Osijek, Zagreb, Bjelovar 21. kolovoz 2015.

Dvotjedni izvještaj o suđenjima za ratne zločine, pojavama diskriminacije, zločinu iz mržnje i govoru mržnje te pravima žrtava rata

Govor mržnje u Rijeci zasjenio javna svjedočenja žena o ratu

Dana 05. kolovoza 2015. godine javni razgovor pod nazivom »Drugi rat« zasjenila je eksplicitna pojava govora mržnje, koji je uz uvredljive povike rezultirao i fizičkim napadom na neke od posjetitelja predstave.

Uz velike mjere osiguranja na pozornici HNK Ivana pl. Zajca održana je tribina »Žene u ratu«, odnosno »Drugi rat«, u povodu 20. godišnjice VRA Oluje. U ovom događaju – u organizaciji riječkog HNK-a i Srpskog narodnog vijeća u suradnji s *Documentom* - Centrom za suočavanje s prošlošću – pet žena različitih nacionalnosti, u razgovoru s moderatoricom Vesnom Janković, ispričalo je svoja sjećanja na ratne događaje, priče koje mogu otvoriti javnu debatu o položaju žena i djece u ratu. Zbog svoje su nacionalnosti, ili nacionalnosti svojih muževa, bile iseljene ili protjerane iz svojih domova, a nekima su muževi ubijeni. Sudbina oca jedne od sudionica još uvijek nije riješena.

Posjetitelji predstave, kao i same sudionice, prilikom izlaska iz kazališta obasuti su uvredama koje su zadirale u njihovu etničku pripadnost, politička uvjerenja te spol. Prilikom prosvjeda korištena je ustaška ikonografija iz Drugog svjetskog rata. Uvrede i psovke prerasle su i u fizički napad na grupu posjetitelja koja je čekala organizirani prijevoz za Zagreb, prilikom kojeg je novinar Hrvoje Šimičević lakše ozlijeđen, dobivši dva udarca šakom u glavu.

Policijski službenici Policijske uprave primorsko-goranske¹, koji su osiguravali javna okupljanja na navedeni datum (mimohod od Mosta hrvatskih branitelja do zgrade Gradskog poglavarstva, održavanje predstave u HNK Ivana pl. Zajca Rijeka te prosvjed organiziran ispred spomenutog kazališta povodom održavanja predstave), evidentirali su deset osoba koje su počinile ukupno 11 prekršaja iz domene *Zakona o prekršajima javnog reda i mira*, iz članka 6. (naročito drsko i nepristojno ponašanje) i članka 13. (tuča, svađa i vika) te su podnijeti optužni prijedlozi protiv deset osoba, starosti od 22 do 61 godine. Također, protiv sedmorice od njih podnijeti su optužni prijedlozi zbog počinjenja prekršaja iz članka 25. *Zakona o suzbijanju diskriminacije*. Prema procjenama policije predstavi je nazočilo oko stotinu posjetitelja, u mimohodu je sudjelovalo oko 300 sudionika, a u prosvjedu ispred kazališta oko 70-ak osoba.

Utjecaj govora mržnje na mlade

Na isti dan u Kninu, prema informacijama Policijske uprave šibensko-kninske², tijekom održavanja javnog okupljanja povodom proslave Dana pobjede i domovinske zahvalnosti i Dana hrvatskih branitelja te obljetnice VRO „Oluja“, gdje je na trgu Ante Starčevića bilo prisutno oko 25 000 posjetitelja nije zabilježeno narušavanje javnog reda i mira, niti su evidentirani prekršaji druge naravi. Ujedno je medijski prenesen snimak tijekom kojeg novinarka RTL televizije u direktnom prijenosu iz

¹ <http://www.primorsko-goranska.policija.hr/MainPu.aspx?id=216699>, pristupljeno 11. kolovoza 2015.

² <http://sibensko-kninska.policija.hr/MainPu.aspx?id=216653>, pristupljeno 11. kolovoza 2015.

Knina oštro reagira na povike okupljenih ljudi, koji su iza nje počeli skandirati "Za dom spremni!", uz fašistički pozdrav. Ono što je dodatno zabrinjavajuće jest prisutnost djece i mladih koji pozdravljaju ispruženom desnicom, što je također vidljivo na snimci. Policijska uprava šibensko-kninska je na navedeni dan u Kninu zabilježila ukupno 10 prekršaja po *Zakonu o prekršajima protiv javnog reda i mira* (remećenje javnog reda i mira svađom, tučom; vrijeđanja službenih osoba; isticanje simbola kojim se remeti javni red i mir), 2 prekršaja iz članka 18. stavak 2. *Zakona o javnom okupljanju* (nošenje odore, oznaka ili drugih obilježja kojima se poziva na rat ili upotrebu nasilja, nacionalnu, rasnu ili vjersku mržnju ili bilo koji drugi oblik nesnošljivosti) tijekom koncerta Marka Perkovića Thompsona, na kojem je bilo prisutno oko 90 000 posjetitelja.

Dana 08. kolovoza 2015. godine fotoreporter Nikola Šolić svjedočio je skupini dječaka koje je na Trgu bana Josipa Jelačića u Zagrebu na rasnoj osnovi vrijeđala i fizički prijetila turistu.³ Dok mladim turistima, koji su mirno sjedili na trgu, nije bilo jasno što se događa nasilnici su prijeteći vikali prema tamnoputom dječaku. Fotoreporter koji ih je u vrijeđanju zaustavio, kao odgovor od nasilnika je dobio izjavu „Ti si neki četnik!“. Iako su snimke događaja dostupne na raznim medijskim portalima, nismo pronašli informacije da su nadležne policijske uprave registrirale događanja te po njima postupale.

Novi Kazneni zakon, koji je stupio na snagu 1. siječnja 2013. godine (KZ), regulira govor mržnje⁴ kao javno poticanje na nasilje ili mržnju (članak 325.), a isti je inkriminiran prema širim osnovama, čime hrvatski pravni sustav širi zaštitu od govora mržnje i na druge tradicionalno ranjive skupine⁵. Kazneno djelo u st. 1. jasno ističe kažnjivost ne samo poticanja na nasilje nego i na mržnju. Iako kažnjivost govora mržnje nije ograničena samo na onaj govor koji može poremetiti javni red i mir ili koji je ugrožavajući, pogrdan i uvredljiv, trebalo bi ga smatrati kaznenim djelom samo kada je riječ o govoru koji može poremetiti javni red i mir, jer takvo (restriktivno) tumačenje djela je u skladu s dominantno zaštićenim pravnim dobrom - javnim redom i mirom - glava XXX KZ. Takvo tumačenje služi i jasnijem razgraničenju ovog kaznenog djela od analognih prekršaja protiv javnog reda i mira te prema Zakonu o suzbijanju diskriminacije.

Iz navedenih podataka, kao i statističkih podataka Ministarstva pravosuđa za 2014. godinu u svezi procesuiranja govora mržnje razvidno je da ne postoji znatna sudska praksa, kao ni iniciranje kaznenih progona aktera govora mržnje, već se pribjegava prekršajnim postupcima. Time se, po našem mišljenju, umanjuje opasnost navedenih pojava po društvo, osobito mlade.

Javni red i mir smatra se narušenim ponajprije kada je stvorena otvorena ili latentna opasnost od nasilja, kada zajednički život više nije moguć bez straha za život, tijelo ili imovinu i kada je zbog toga narušeno povjerenje u pravni poredak i sigurnost. Ujedno je pri procjeni narušenosti javnog reda i mira od velikog značenja i predispozicija javnosti, osobito mladih, za nasilje, te prethodna ugroženost skupine protiv koje je govor mržnje u određenom društvu usmjeren.

Smatramo da su u opisanim događajima, osobito onima u Rijeci, prilikom kojih je govor mržnje prerastao i u fizički napad na pojedince drugačijih stavova, ostvareni svi elementi kaznenog djela iz čl. 325. te da je radi prevencije kao i isticanja važnosti tolerancije nužno oštro osuditi počinitelje, kao dio kaznene represije, ali i generalno preventivnog učinka propisanih kazni.

Poziv Vladi RH na uključivanje sjećanja na žrtve u obilježavanje VRA „Oluja“

³ <http://lupiga.com/vijesti/gradjanska-hrabrost-fotoreporter-rastjerao-tinejdzere-koji-su-usred-zagreba-napali-tamnopotog-djecaka>, pristupljeno 12. kolovoza 2015.

⁴ Više o govoru mržnje: Maja Munirana Vjda: Zakonska podloga za sankcioniranje govora mržnje - devedesetih i danas, str. 359 – 371, Procesuiranje ratnih zločina - Jamstvo procesa suočavanja s prošlošću u Hrvatskoj; <http://www.documenta.hr/assets/files/publikacije/procesuiranje-ratnih-zlocina-FINAL.pdf>

⁵ Uz dosada navedene osnove, izrijeком se spominju i rodni identitet i invaliditet

Organizacije za ljudska prava u Republici Hrvatskoj upozorile su da je dvadeseta godišnjica VRA „Oluja“ protekla u znaku slavljenja oslobođenja bez organiziranog spomena na žrtve. Pozvale su Vladu RH da na tragu riječi premijera Milanovića „...žalimo za svakim izgubljenim životom, za svakom žrtvom, svakom ljudskom i obiteljskom tragedijom“ pronađe način uključivanja sjećanja na žrtve u obilježavanje godišnjice VRA „Oluja“. Sam naziv državnog praznika *Dan domovinske zahvalnosti* pruža priliku za to. Zato predlažu pokretanje dijaloga o primjerenom načinu budućih obilježavanja na forumu poput Povjerenstva za ljudska prava Vlade Republike Hrvatske. Dijalog bi svakako trebao uključiti predstavnike obitelji stradalih, okupljene u *Udruženje "Protiv zaborava"*, *Zajednicu udruga civilnih stradalnika Domovinskog rata*, koje imaju sjedište u Zagrebu, te *Koordinaciju srpskih udruženja porodica nestalih, ubijenih i poginulih lica sa prostora bivše Jugoslavije* koja ima sjedište u Beogradu.

(Ne)poštivanje pravomoćnih presuda za ratne zločine

U sklopu obilježavanja 20. godišnjice VRA „Oluja“ 5. kolovoza 2015. godine ulica u Kninu dobila je ime *Ulica 72. bojne*. Obilježavanju u Kninu prisustvovali su i Mihael Budimir, Dalibor Banić i Josip Bikić. Organizacije za ljudska prava pozvale su Vladu RH da provjeri radi li se o istim osobama koje su kao pripadnici 72. bojne pravomoćno osuđeni za zločin u Lori. Podsjetile su da su pripadnici 72. bojne Vojne policije HV-a, Tomislav Duić, zapovjednik Vojnog zatvora Lora, Tonči Vrkić, Anđelko Botić, Emilijo Bungur i Ante Gudić te Miljenko Bajić, Josip Bikić i Davor Banić, u tzv. sudskom predmetu *Lora 1* osuđeni, jer je Sud na temelju izvedenih dokaza nedvojbeno utvrdio da su u razdoblju od ožujka do rujna 1992. u Vojno-istražnom centru "Lora" u Splitu, bez ikakvog pravnog osnova, držali veći broj zatočenih civilnih osoba, uglavnom srpske nacionalnosti, vrijeđajući njihovo ljudsko dostojanstvo, ponižavajući ih, fizički i psihički zlostavljajući ih te su ih pri tom mučili i tjelesno kažnjavali - sve do usmrćenja nekih od njih: Gojka Bulovića i Nenada Kneževića. Presuda je potvrđena od strane Vrhovnog suda RH-a i postala je pravomoćnom 6. veljače 2007. godine. Josip Bikić bio je u bijegu te je u odsutnosti osuđen na 6 godina zatvora. Nakon dragovoljne predaje, u obnovljenom postupku, priznao je krivnju. Osuđen je na 4 godine zatvora.

Uoči Sinjske Alke organizacije za ljudska prava upozorile su da je osuđeni ratni zločinac Mirko Norac i dalje član *Viteškog alkarskog društva* mada je osuđen, u dva sudska postupka, na ukupno 15 godina zatvora zbog kaznenog djela protiv čovječnosti i međunarodnog prava. Norac koji je, uz ostalo, osuđen i zbog toga što je na stratištu blizu Gospića osobno usmrtio nepoznatu žensku osobu, nije – kako to konstatira prvostupanjska presuda – iskazao ni „*pijetet prema poginulima i suosjećanje s onima koji su u operaciji izgubili svoje bližnje*“. Vlada RH nije, ni na koji način, reagirala na opetovane upite medija i organizacija za ljudska prava.

Paljenja državnih zastava Republike Hrvatske

Dana 4. kolovoza 2015. godine, ispred hrvatskog veleposlanstva u Beogradu, vođa Srpske Radikalne Stranke Vojislav Šešelj zapalio je hrvatsku zastavu. Šešelju je to bilo drugo paljenje hrvatske zastave od izlaska iz zatvora u studenom 2014. godine.⁶

U jutarnjim satima 5. kolovoza 2015., na Dan pobjede i domovinske zahvalnosti i Dan hrvatskih branitelja, nepoznati počinitelj zapalio je zastavu Republike Hrvatske izvješenu na obiteljskoj kući 52-godišnjaka u Vukovaru, izvijestila je PU vukovarsko-srijemska.⁷

⁶ Izvor: <http://vijesti.hrt.hr/294381/seselj-drugi-puta-zapalio-hrvatsku-zastavu>, pristupljeno 6. kolovoza 2015.

⁷ Izvor: <http://vukovarsko-srijemska.policija.hr/MainPu.aspx?id=216633>, pristupljeno 10. kolovoza 2015.

U Vinkovcima je nepoznati počinitelj u noći između ponedjeljka i utorka 10. i 11. kolovoza 2015, zapalio državnu zastavu Republike Hrvatske, izvijestila je PU vukovarsko-srijemska. Zastava je zapaljena na travnatoj površini pored dječjeg igrališta na Trgu Josipa Runjanina. Policijski službenici provode kriminalistička istraživanja s ciljem utvrđivanja počinitelja i svih okolnosti vezanih uz događaj, navodi policija⁸.

Odluka Gradskog vijeća Vukovara o (ne)postavljanju dvopismenih ploča

Gradsko vijeće Vukovara 17. kolovoza 2015. izglasalo je većinom glasova izmjene gradskog Statuta po kojima nisu predviđene dvojezične table na gradskim ustanovama, institucijama, trgovima i ulicama u Vukovaru. Izmjenama Statuta trebala se poštivati odluka Ustavnog suda RH od 12. kolovoza 2014. da Gradsko vijeće Vukovara u roku godine dana riješi pitanje dvojezičnosti u tome gradu.

Milorad Pupovac, predsjednik Srpskog narodnog vijeća, smatra kako je odluka Gradskog vijeća Vukovara o izmjeni Statuta kojom se ne predviđa postavljanje dvojezičnih ploča na gradskim ustanovama, institucijama, trgovima i ulicama, a u suprotnosti s Ustavnim zakonom o pravima nacionalnih manjina i sukobu s obvezama koje je Republika Hrvatska preuzela kao članica Europske Unije, ali i u sukobu s obvezama Republike Hrvatske prema drugim međunarodnim organizacijama. Naglasio je i da pitanje dvojezičnosti nije problem samo za Vukovar, već je to problem za srpsku zajednicu u cijeloj zemlji, odnosno za toleranciju u Hrvatskoj⁹.

Pitanje ćirilice u Vukovaru otvorilo se nakon što su rezultati popisa stanovništva iz 2011. pokazali da građani i građanke srpske nacionalnosti čine 34,87 posto vukovarskog stanovništva, na što je tamošnja organizacija SDSS-a zatražila ravnopravnu službenu uporabu srpskog jezika i ćiriličnog pisma u Vukovaru, u skladu s Ustavnim zakonom o pravima nacionalnih manjina.

Odgođeno osnivanje specijalnog suda za ratne zločine počinjene na Kosovu

Dana 3. kolovoza 2015. Parlament Republike Kosova izglasao je osnivanje Specijalnog suda za ratne zločine počinjene na teritoriju Kosova od strane pripadnika Oslobodilačke vojske Kosova (OVK) u periodu od 1. siječnja 1998. do 31. prosinca 2000. godine. Neophodne izmjene Ustava za osnivanje suda podržalo je 82 zastupnika, 5 zastupnika je glasalo protiv, a 1 je ostao suzdržan. Iako se radi o nacionalnom sudu, planirano sjedište suda biti će u Nizozemskoj radi izbjegavanja mogućeg zastrašivanja ili utjecaja na svjedoke. Osnivanje specijalnog suda¹⁰ potaknuo je izvještaj iz prosinca 2010. Vijeću Europe, koji je potpisao Dick Marty, o krijumčarenju ljudskih organa na Kosovu (zarobljenika pritvorenih u zatvorima na sjeveru Albanije), u kojem je prozvao neke od tadašnjih vodećih političara. Donošenje zakona izazvalo je burne reakcije, vezane uz negiranje zločina, narušavanje digniteta oslobodilačkog rata, te na kraju i osporavanje ustavnosti odluke o osnivanju specijalnog suda.

Dana 11. kolovoza, tri opozicijske stranke predale su Ustavnom sudu zahtjev za ocjenu ustavnosti navedene odluke o osnivanju specijalnog suda sa tvrdnjama da bi isti ugrozio suverenitet Kosova, te da su kršene procedure tijekom glasanja u parlamentu. Tako je potpisivanje ukaza o proglašenju tog zakona, koje je predsjednica Kosova Atifete Jahjaga trebala učiniti do ponoći istoga dana, odloženo do donošenja odluke Ustavnog suda.

Suđenja za ratne zločine u odsutnosti okrivljenika

⁸ <http://m.tportal.hr/vijesti/392436/Zapalili-hrvatsku-zastavu-na-djecjem-igralistu-u-Vinkovcima.html>

⁹ Dnevnik Nove TV, 17. 08. 2015.

¹⁰ <http://www.balkaninsight.com/en/article/how-will-special-kosovo-court-work--08-05-2015>

Pred specijalnim sudovima za ratne zločine u RH trenutno su u tijeku 3 suđenja za ratne zločine čiji okrivljenici nisu dostupni pravosudnim tijelima te im se sudi u odsutnosti.

Pred Vijećem za ratne zločine Županijskog suda u Osijeku u tijeku je kazneni postupak protiv četvorice nedostupnih optuženika¹¹ za kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva, počinjenog u Popovcu u periodu od kolovoza 1991. godine do kraja 1996. godine. Pred Županijskim sudom u Osijeku već je provedeno jedno suđenje protiv četvorice prisutnih optuženika, za ratni zločin počinjen u Popovcu, u istom vremenu, ali ne i za posve iste radnje počinjenja kaznenog djela¹². Svjedoci koji su dali iskaze tijekom toga postupka iz 2009. ponovno su ispitani i tijekom rasprave koja je u tijeku. Svi svjedoci, od kojih su najveći broj preživjele žrtve mučenja i zlostavljanja, iskazali su nezadovoljstvo suđenjem u odsutnosti.

Pred Vijećem za ratne zločine Županijskog suda u Zagrebu u tijeku je obnovljeni kazneni postupak protiv trojice optuženika (opt. V. Trifunović i dr.) - za zločin u Varaždinu počinjen raketiranjem i bombardiranjem grada koje je za posljedicu imalo ranjavanje i usmrćenje civila te znatnu materijalnu štetu. Isti su u odsutnosti osuđeni pred Okružnim sudom u Varaždinu u ožujku 1993. godine na kaznu zatvora od 15 godina zatvora, dok je trećeokrivljeni osuđen na 10 godina zatvora. Do obnove kaznenog postupka došlo je na zahtjev prvo-osuđenog.

Pred Vijećem za ratne zločine Županijskog suda u Rijeci u tijeku je kazneni postupak protiv sedmorice optuženika (opt. Dane Radočaj i dr.) - za zločin u Udbini; ubojstvo dvojice civila muslimanske nacionalnosti.

O suđenjima u odsutnosti u predmetima ratnih zločina koja su, prije desetak godina¹³, bila učestala, monitoring tim suđenja za ratne zločine, višekratno je pisao u svojim godišnjim izvještajima¹⁴. Analizirani su provedeni postupci, prigovori branitelja, svjedoka i žrtava tijekom rasprava. Već i tada se vidjelo da su preživjele žrtve, srodnici ubijenih ili nestalih, svjedoci, razočarani činjenicom da u sudnici nije/su prisutan/ni optuženik/ci. Pokazivali su zamor i nelagodu ponavljanjem, višestrukim ispitivanjem; od djelatnika policije, istražnih sudaca, tužitelja te tijekom javnih rasprava. Javno su iskazivali nevjericu u dostižnost pravde s obzirom na odsutnost optuženika.

Zakon o kaznenom postupku, u svom čl. 402. st. 3. propisao je mogućnost suđenja u odsutnosti¹⁵, čijom analizom se vidi da se moraju ispuniti posebni, propisani, uvjeti da bi se sudilo u odsutnosti. Ujedno su i sporazumi o suradnji između tužiteljstava u regiji¹⁶, gdje danas boravi većina nedostupnih optuženika (Srbiji, Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori), ostvarili mogućnost bolje suradnje i razmjene dokaza. Ustupanjem dokaza otvaraju se zakonski uvjeti za vođenje kaznenog postupka protiv optuženika pred pravosuđem zemlje čiji je isti državljanin te dokidanje nekažnjivosti počinitelja ratnih zločina.

Iako je u postupcima u tijeku odsutnim optuženicima osigurana profesionalna obrana, dva su razloga koja ovakva suđenja čine dvojbenim. Prvi je nemogućnost priznanja i izvršenja u inozemstvu sudske

¹¹ ŽDO iz Osijeka podiglo je optužnicu K-DO-8/03, od 16. travnja 2009. godine, protiv četiri nedostupna optuženika: B.S., D.V., S.M. i J.S., zbog kaznenog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz čl.120.st.1 OKZ RH.

¹² Presudom Županijskog suda u Osijeku br. K-41/03, od 8. travnja 2004. godine u odnosu na opt. M.Š. optužba je odbijena, primijenjen je Zakon o općem oprost u odnosu na toga optuženika. Ostali optuženici proglašeni su krivima i osuđeni na kazne zatvora u trajanju od: S.P. 2 godine i 6 mjeseci, Đ.U. 2 godine i 2 mjeseca i B.B. na 1 godinu i 6 mjeseci. Presudom i Rješenjem Vrhovnog suda RH, br. I-Kž-958/04, od 18. ožujka 2008. godine, presuda u odnosu na opt. M.Š. potvrđena, a u odnosu na ostala trojicu optuženika je ukinuta. Novom presudom Županijskog suda u Osijeku, br. K39/08, od 7. srpnja 2009. godine, ponovo su optuženici S.P., Đ.U. i B.B. proglašeni krivima i osuđeni na kaznen zatvora u trajanju od: S.P. 3 godine, Đ.U. 2 godine, B.B: 1 godinu i 6 mjeseci. Presudom Vrhovnog suda RH br. I-Kž-818/09, od 9. veljače 2010. godine, presuda je potvrđena

¹³ Od 1990-tih do 2004. godine suđenja su gotovo isključivo provedena u odsutnosti okrivljenih pri čemu se radilo o optužnicama koje su se odnosile na veliki broj okrivljenika, bile su neprecizne, nisu bile utemeljene na dokazima, a suđenja nisu bila po standardima nepristranog i profesionalnog suđenja. Od 2004. godine prema nalogu DORH-a te odlukama VSRH razdvajaju se optužnice, a prema donesenom zakonu, vrše i revizije suđenja u odsutnosti. Tako su suđenja u odsutnosti reducirana preko prosječnih 56% na prosječnih 37% u zadnjih 5 godina.

¹⁴ <http://www.documenta.hr/hr/godi%C5%A1nji.html>; <http://www.centar-za-mir.hr/publikacije-izvjestaji/>

¹⁵ Čl.402.st.3. OKZ RH (NN 145/13), „Optuženiku se može suditi u odsutnosti samo ako postoje osobito važni razlozi da mu se sudi, a nije moguće suđenje u stranoj državi, ili nije moguće izručenje ili je optuženik u bijegu ili nije dostižan državnim tijelima“.

¹⁶ <http://www.dorh.hr/Default.aspx?sec=649>

odluke donesene u odsutnosti optuženika. Drugi je pojednostavljena zakonska mogućnost obnove kaznenog postupka. Odredbe ZKP (čl. 497.st.3., čl.501.st.1.t.3.) propisuju mogućnost obnove postupka u korist osuđenika kome se sudilo u odsutnosti, kada postoji mogućnost da mu se sudi u nazočnosti ili ako se iznesu nove činjenice ili se podnesu novi dokazi.

Razmatranjem svih navedenih činjenica apeliramo na izbjegavanje suđenja u odsutnosti, veću razmjenu dokaza i ustupanje predmeta tužilaštvima u regiji prema boravištu okrivljenika, jer u protivnom suđenja u odsutnosti postaju nelogična, neekonomična, ne donose pravdu za žrtve, a otvaraju pitanja moguće povrede prava okrivljenika.

Obilježavanje 5. godišnjice Konvencije o kazetnom streljivu, s naglaskom na pružanje pomoći žrtvama mina i poticanje njihove efikasne rehabilitacije i reintegracije u društvo

U Rovinju je 1. kolovoza 2015. godine obilježena peta godišnjica stupanja na snagu Konvencije o kazetnom streljivu u organizaciji udruge Mine Aid, u suradnji s Centrom M.A.R.E., Zakladom "Hrvatska bez mina", Invalidskim odbojkaškim klubom "Zagreb", Hrvatskim centrom za razminiranje i Uredom za razminiranje Vlade RH. U tu svrhu, Invalidski odbojkaški klub "Zagreb", čiji su članovi ujedno osobe stradale od mina i kazetnog streljiva, odigrao je pokaznu utakmicu sjedeće odbojke s ciljem promicanja pozitivne percepcije i važnosti socijalne integracije stradalnika, odnosno osoba s invaliditetom općenito. U Centru M.A.R.E. održan je okrugli stol na temu: "Obveze, postignuća i utjecaj Konvencije o kazetnom streljivu" s ciljem podizanja svijesti o problematici minskoeksplozivnih sredstava (MES-a) i neeksplozivnih ubojnih sredstava (NUS-a), obveza i povezanosti Konvencije s drugim srodnim konvencijama. Predstavnici nevladinog i vladinog sektora zaključili su kako još uvijek postoje brojni izazovi kada je u pitanju potpuno razminiranje Hrvatske te puno ostvarenje svih ljudskih prava osoba s invaliditetom bez diskriminacije civilnih i vojnih invalida, ili žrtava kazetnog streljiva i onih koji su pretrpjeli ozljede ili su postali invalidi zbog drugih uzroka; a razlike u tretmanu trebaju se temeljiti isključivo na medicinskim, rehabilitacijskim, psihološkim ili socijalno-ekonomskim potrebama; shodno odredbama Konvencije (čl. 5. st. 2.)¹⁷. Još jednom je istaknuto da i druge obveze iz Konvencije nisu izvršene, jer Republika Hrvatska ne posjeduje konzistentnu i ažuriranu bazu podataka o osobama stradalim od mina i ostalih eksplozivnih ostataka Domovinskog rata.¹⁸

Od 6. do 11. rujna 2015. u Dubrovniku će se održati UN-ova Prva pregledna konferencija Konvencije o kazetnom streljivu, u organizaciji Ureda za razminiranje, te će tako zemlja koja ima problem zagađenosti minsko-eksplozivnim i ubojnim sredstvima ujedno biti i domaćin međunarodne konferencije.

Prava civilnih žrtava rata, u koje spadaju i žrtve MES-a i NUS-a, u svezi s ratnim događajima (bombardiranje, eksplozija ratnog materijala, zalutali metak i sl.) ili od eksplozije zaostalog ratnog materijala nakon završetka ratnih operacija regulira Zakon o zaštiti vojnih i civilnih invalida rata. Izmjene navedenog zakona najavljene su za jesen 2015.

Prilog: Obljetnica neprocesuiranih zločina u Dalju i Saravašu

1. GODIŠNJICA NAPADA NA POLICIJSKU POSTAJU DALJ

¹⁷ Narodne novine, MU br. 5/2009. Zakon o potvrđivanju Konvencije o kazetnom streljivu

¹⁸ »Žrtve kazetnog streljiva« znači sve osobe koje su ubijene ili su pretrpjele fizičku ili psihološku povredu, gospodarski gubitak, društvenu marginalizaciju ili znatno umanjenje ostvarivanja njihovih prava uslijed korištenja kazetnog streljiva. To obuhvaća osobe izravno pogođene učincima kazetnog streljiva, kao i njihove obitelji i zajednice.

Polaganjem vijenaca i paljenjem svijeća podno spomen obilježja ispred policijske postaje u Dalju, dana 1. kolovoza 2015. godine obilježena je 24. obljetnica pogibije 39 branitelja (pripadnika policije, Zbora narodne garde te Civilne zaštite) poginulih ili ubijenih u napadu bivše JNA i Teritorijalne obrane na Policijsku postaju Dalj.

Za napad na Policijsku postaju u Dalju, Županijsko državno odvjetništvo u Osijeku podiglo je optužnicu K-DO-39/09, od 11. svibnja 2010. godine¹⁹, protiv okr. Enesa Tase, nedostupnog hrvatskom pravosuđu, zbog kaznenih djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz čl. 120.st.1. OKZ RH, i ratnih zarobljenika iz čl. 122., u svezi s čl. 28. OKZ RH, kao časnika bivše JNA, koji je u kritično vrijeme bio zapovjednik 51. motorizirane brigade bivše JNA. Optužnicom je, pored ostalih zločina, inkriminiran i za napad na Policijsku postaju u Dalju, izvršen 1. kolovoza 1991. godine, odnosno ubojstvo hrvatskih policajaca i pripadnika Zbora narodne garde. U citiranoj optužnici kao žrtve navedeni su policajci ubijeni tijekom toga napada: Dario Dujmović, Antun Mihaljev, Josip Glibušić, Mijo Džanko, Đuro Butorac, Josip Kemenji, pripadnici ZNG ubijeni tijekom toga napada: Đuro Lončarek, Tunica Belečetić, Dražen Kiš, Ivan Dizdar i Darko Sekulić.

Prema informacijama Vojnog ordinarijata u Republici Hrvatskoj²⁰ u obrani Policijske postaje Dalj, 1. kolovoza 1991. godine, život su izgubili:

Pripadnici policije: Josip Glibušić, Slavko Putnik, Đuro Butorac, Zdravko Kovčalića, Zlatko Takač, Dario Dujmović, Ivan Horvat, Jovica Matin, Željko Svalina, Goran Mihaljević, Stjepan Pavić, Mladen Palinkaš, Antun Mihaljev, Vinko Dujčić, Mijo Džanko, Josip Kemenji, Boško Paradžik, Stanislav Guljašević, Petar Kovčalića, Josip Kraštek.

Pripadnici Zbora narodne garde: Ivica Abramović, Tunica Belečetić, Dragan Cesarec, Ivan Dizdar, Željko Đakalović, Stanislav Eljuga, Dražen Kiš, Dario Ligenza, Đuro Lončarek, Željko Roguljić, Branko Sabljo, Darko Sekulić, Vlado Varga, Mario Vuknić, Marko Poplašen.

Pripadnici civilne zaštite: Ili Galić, Andrija Ripić, Drago Kovčalića, Franjo Kovčalića.

Temeljem istraživačkog rada dokumentiranja ljudskih gubitaka u Hrvatskoj 1991.-1995. *Documenta* – Centar za suočavanje s prošlošću je, uz navedene žrtve, evidentirala i žrtve koje se poimenično ne nalaze na spomeniku u Dalju, a bili su pripadnici Civilne zaštite ili civili poginuli ili ubijeni navedenog dana u Dalju: Nikola Tadijan, pripadnik Civilne zaštite, usmrćen 01. kolovoza 1991. u pekari u Dalju, zajedno s vlasnikom pekare Pjeterom Djeveljekajem, također pripadnikom CZ-a, Kojić Veljko i Katica sa kćerkom Biljanom, civili, svo troje ubijeni su ispred kuće u Dalju 01. kolovoza 1991. te Ivan Sabo – Janoš, civil, ubijen u dvorištu kuće 01. kolovoza 1991.

2. NEPROCESUIRAN ZLOČIN U SARVAŠU

Dana 1. i 2. kolovoza 1991. godine u dvorištima i obiteljskim kućama u Sarvašu²¹, pronađeni su leševi civila srpske nacionalnosti. Do danas nisu otkriveni niti procesuirani počinitelji toga zločina. Točan broj žrtava do danas nije utvrđen, a uključujući i dvojicu naknadno usmrćenih hrvatskih policajaca srpske nacionalnosti, pretpostavlja se da se radi o najmanje 12 žrtava.

U tjedniku „Nacional“, u članku „*Pokolj policajaca i civila u Sarvašu: Slučaj o kojem je Šeks morao znati*“²², uz imena ubijenih civila, navodi se da su, u kritičnom vremenu, u Sarvašu bili stacionirani hrvatski vojnici iz nepoznate postrojbe. Došli su par dana prije kritičnog događaja, s nekoliko kamiona registarskih oznaka Slavenskog Broda. Kritičnog dana, 1. kolovoza 1991. godine, nakon što je stigla vijest o padu Dalja i Aljmaša, vojnici su krenuli, prema pisanju navedenog članka, u odmazdu. Dana 1. kolovoza 1991. godine nestaju i dvojica hrvatskih policajaca, pripadnici Policijske uprave Osječko-baranjske, Zdravko Pokrajac i Milorad Đekić. Upućeni su u redovnu ophodnju u Sarvaš, odakle se nisu vratili. Prema iskazima svjedoka, kako je napisano u navedenom članku, posljednji put su viđeni

¹⁹ <http://www.dorh.hr/osij135>

²⁰ http://www.vojni-ordinarijat.hr/index.php/vijesti/obiljezjena_21_obljetnica_pogibije_daljskih_branitelja

²¹ Sarvaš je osječko prigradsko naselje, udaljeno od Osijeka 12 km. Sporan je i točan datum počinjenja zločina u Sarvašu, budući da se u nekim izvorima navodi 01. dok se u drugima navodi 02. kolovoz 1991.

²² Tjednik „Nacional“ br. 548, od 15. svibnja 2006. godine

u Sarvašu. Tijelo Milorada Đekića isplivalo je u Dunavu u veljači 1992. godine, a tijelo Zdravka Pokrajca isplivalo je u Dravi u ožujku 1992. godine.²³

Srodnici žrtva iz Sarvaša podnijeli su kaznenu prijavu 1996. godine. Četiri godine nije bilo nikakvih informacija o istrazi. Potom su Općinsko državno odvjetništvo i Županijski sud u Vukovaru, dana 11. srpnja 2000. kompletni spis ustupili Županijskom državnom odvjetništvu u Osijeku, gdje je taj predmet zaveden pod brojem DO-K-49/2000. Županijsko državno odvjetništvo u Osijeku, dana 22. listopada 2001. godine, odbacilo je kaznenu prijavu u vezi s masakrom u Sarvašu.²⁴

Temeljem istraživačkog rada dokumentiranja ljudskih gubitaka u Hrvatskoj 1991.-1995. *Documenta* – Centar za suočavanje s prošlošću evidentirala je deset žrtava, od kojih osam civila, te dvije žrtve neutvrđenog statusa: Bojanić Melanija (1927.), Bojanić Dušan (1950.), Bojanić Branka (1952.), tijelo nije pronađeno, Adamović Veselin (1944.), tijelo nije pronađeno, Adamović Gospava (1949.), Jerenić Lazar (1954.), Petrović Zorka (1926.), u Knjizi umrlih Srpske pravoslavne crkve navodi se godina rođenja 1929., Sandić Svetislav (1939.), Milojević Dušan (1964.), Andrašek Nedeljko (1960.). Svi podaci za navedene žrtve te okolnosti stradavanja provjereni su kroz tri različita izvora, kao i izjave obitelji i svjedoka tijekom terenskog rada.²⁵

²³ Tjednik „Nacional“ br. 548, od 15. svibnja 2006. godine, tjednik „Nacional“ br. 793, od 25. siječnja 2011. godine

²⁴ Tjednik „Nacional“ br. 548, od 15. svibnja 2006. godine

²⁵ Za sadržaj izvještaja isključivo su odgovorne organizacije izdavači te on ni na koji način ne predstavlja službene stavove donatora. Ovaj izvještaj je nastao u sklopu projekta 'Podrška strategiji razvoja pravosuđa u području ljudskih prava', uz financijsku podršku Fondova Europskog gospodarskog prostora i Kraljevine Norveške za organizacije civilnoga društva, čiji je provoditelj za Republiku Hrvatsku Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva.